

ԲԱՐՈՅԱԿԱՆ, ՌԻՍՈՒՄՆԱԿԱՆ, ԱՐՈՒԵՍՏԳԻՏԱԿԱՆ

Գ. ՏԱՐԻ 1892

Տարեկան 10 ֆր. տևի — 4 դր. :
 Հեղափոխաց՝ 6 ֆր. տևի — 2 դր. 50 կ. :
 Մեկ թիւ կարժե 1 ֆր. — 50 կոպ. :

ԹԻՒ 11 ՆՈՅԵՄԲԵՐ

273

ՌԻՍՈՒՄՆԱԿԱՆ

ՍԱՅԵՆԱԳՐԱԿԱՆ

ԻՍՏՐԱԳԻԿ ԵՒ ԳԻՐԸ ՀԵՐՈՒՆԵՐՈՍ

(Երաժշտական
 Ի-Փրեկ)

Կանք նախնիքաց
 թուով եպիփանու եւ
 եղևայ շատ կտորե-
 րու առնել թիւն, եւ
 գրիք եղևայ կտորեբը՝ համեմա-
 տու թեաքը արգրի եւ յոյն նախ-
 քաղի։ Արքաղութեան համար
 կր գնենք հոս եղևայ եւ եպիփա-
 նու ձեռքեայ մասանց նոյն կտոր-
 եբը։ Ի վերջէ կցուած է հաս նաեւ

Մարիանի հասուածը, որ եղևայ միջ առանձին
 տեղ ար կր բռնէ։

՝ Ելլողոս ըն ծագողս at-
 ծել։

Πυθαγόρειοι, εἰς ὅν
 Περιπλαττικοί, τὴν μονάδα
 καὶ πρόνοια, καὶ τὸ κοινόν

՝ Ելլողոս B — Եղևի A — Եղևի լու՝ Ելլողոս ծա-
 ցողս։

՝ Այս նախադասութիւն շատ նշանաւոր է, քան
 զի փոխանակ այս տեղիցի կր գտնենք զայս ամենէն վերեւ
 ձեռքան ակադրի կեղալով (Եղև. Գ. համ. Գ. էջ 206, 2-ր
 ուսար կարժես միայն ձեռագրի թղթի վր յաղագրութեան
 այն տեղ ինկած։

էւն ծնուած լուծ ձիծոն ծե-
 օն ծոցաւ լուծոն։ Πυθα-
 γόρας ἰσογυμνιστὴς, ἐκνύ-
 χων τὴν μετὰ λαμβάνειν,
 ἀπὸ οὐνὸν δὲ ἑγκρατευσθαι.
 Λιωρὶς δὲ ἅμα τὰ ἀπὸ σελή-
 νης, καὶ τὸ ἀνο ἀθάνατα
 λέγων, τὰ δὲ ὑποκρίσθαι θνητά,
 μεταγυμνοῦς τε ψυχῶν ἀπὸ
 σώματων εἰς σώματα, ἄγχι
 ζῶων καὶ κνωσάτων. Σιω-
 πῆν δὲ ἅμα ἀσκεῖν ἐπιχο-
 ρον [A γ. πέντε ἑτών] ἑδίδασκε. Τὸ τελευταῖον δὲ
 ἐαυτὸν θεὸν ὠνόμαζε.

Πλάτωνος οἱ θεοί, καὶ
 ἔλγναι καὶ εἶδος, καὶ τὸν
 κόσμον γεννητὸν καὶ φθα-
 ρτὸν ὑπάρχον, τὴν ψυχὴν δὲ
 ἀγέννητον, καὶ ἀθάνατον, καὶ
 θείαν. Εἶναι δὲ αὐτῆς τρία
 μέρη, λογικόν, θυμικόν, ἐπι-
 θυμητικόν. Τὰς δὲ γυναικας
 κοινὰς τοῖς ἀπὸ γένεσθαι,
 καὶ μὴ θείαν μίαν ἔχειν γα-
 μετὴν ἰδίαν, ἅλλα τοὺς δι-
 λοντας ταῖς βουλομένηαι συ-
 νεῖναι. Μεταγυμνὸν δὲ ὁ-
 σαύτως ψυχῶν εἰς σώματα

էւ զիծել աստուածոց։
 Եղ կրծու Պիթագորաս՝
 զընդամարաց փոխադրել.
 Եւ թ գրիւղ փոխադրել.
 Եւ թ լուծող թ վեր զամ.
 Նոյն թիւ որ է ամեն
 համարել. եւ որ թիւ նորա
 թ ներքէ մասկանայուս։
 Եւ փոխադրել շինց թ
 մարմնից թ մարմնս միւլ
 ցանասան եւ ցճելու ան-
 զամ։ Եւ լուծելու կրծու
 ասճանկաց. եւ յետոյ
 զիւր անձն աստուած ա.
 Դուանկաց։

՝ Իսկ Պլատոնիւն՝ աս-
 տուած եւ հիւղ եւ իդու,
 [ար աստուած Նիւթ է եւ
 երկրորդ՝ առանձին թիւ
 ուրբ. Եւ զաղագրս՝ ա-
 րարած եւ կըծանել, եւ
 զիւր.՝ անարար եւ անմահ
 եւ աստուածական. որդ
 երեք մասուր եւ՝ բանա-
 կան, ցանական եւ ցան-
 կական։ Եւ զիւրայս ճա-
 արակաց ամենեղան հա-
 մարել, եւ մ ուրք մի կն
 առանձին ունել. այլ զոր

՝ Այս ծոցաւ լուծոն ուր փայ B — Եղևի A

՝ B լուծել զայս, ուր A — Եղևի B

՝ Այս լուծող հիւղ, լուծել B եւ ու Եղևի A

՝ Կալ յերթ փայ B ուր B — Եղևի A

՝ Հետաքրքրական է այս կտոր զոր Եղևի աւել-
 ցուցիք է միւրեւ համար Կալ լուծել, (Նիւթ), զոր Նիւթ,
 կր թարգմանել. «Երբ» (էծոս — «անասն»), զոր «անաս-
 նին-իւր-ուր» աստուած եւ մեկ, թ թեւս լուծոն,
 այսինքն՝ «յուսին, կարգաւ»։ Դուս թիւ զիւր Պիթա-
 թագորանց համար բաւար թ է «Գալ-իւր» կր սարկընել,
 քան է իր թարգմանութիւն մոտայ, այսինքն — mo-
 nado, զոր այս՝ «մեծարար», կր թարգմանել։

՝ Այս երկու «արարած» եւ «անարար» բառերու
 փոխգնդ. է, քան զի այսքան յայն «նեւաւ» եւ «ան-
 ծին», զ'էն (յարդոն, զյարդոն).

«Անդրախոսութիւն»¹ անունը, այսինքն՝ Ἀντιδο-
 χουμῶριανταί, որ և «Դիմաճարաց Մարգարէն» ինչ-
 պես կը սկսեն ինքն իսկ թարգմանելը։ Ահրապէս
 այս կարգի թարգմանութեան պակս մըն և եպի-
 փանոս Պաւլոսի թղթերէն բնած մէկ կողմէ, որ
 թարգմանուած և։ «Առան նոցա Պաւլոս բարառե-
 ցաւ Ոչ բարբարիսմը, ոչ սեւեթիսմը եւ յու-
 զայիսմը, այլ ամենայն ի քրիստոս»² Յիշնը որ
 այս խօսքն Պաւլոսի սովորական խօսքն է (Կորնո-
 փ. 11) թէ «Ուր չ'երեայ եւ ոչ եկեմնս, թշխա-
 տութիւն կամ անթշխատութիւն, իւս-բ-բոս-թ,
 սկի-նոց, ծառայ, ազատ, այլ ամենայն եւ յամե-
 նային քրիստոս» — «Ինչ տարբերութիւն թարգ-
 մանութեան եւ լեզուի։ Թեեւ եպիփանս այս կո-
 շուրբ բառացի չէ բնած³, սակայն հայր բերանացի
 գիտեմ որպէս կոչման հայերէնը, եւ անկէ միայն
 առան աւելցուցած և վերջին մասը՝ «այլ ամենայն
 ի քրիստոս», զոր եպիփանս չունի հայ։

Այս ամէկ յուսութիւնը կամայական էին,
 այսինքն՝ թարգմանելին քմահաճոյից նորանշան
 ծնունդը։ Սակայն եթէ խոր քննելը՝ կը զանեցը
 շատ անհիշեթիւ թիւեր ալ որ պակամ են, այս-
 րէն՝ թարգմանելին սխալ հասկնալովն, յաւանքն
 նման բառերը շփոթելով եւս յառաջ եկած։ Ա-
 սոց սկզբ երբեմն նման շատ հետաքրքրական շփո-
 թութիւններ կան։ Այսպէս եպիփանսաց համար
 կ'ըսէ մեր թարգմանը թէ «պահպան ինքեզի եւ
 ոչ Սառաւոյ եւ զտեպան անհատս, եւ բարե-
 պաշտօնիս զուսեմն եւ զըմպէլ զ'ուստցանեն»։
 Մեկնութիւնն այս և որ եպիփանս քրած է «τῆλος
 εἶναι εὐδοκμονίας τὴν ἡθον»... «զոր եպիփ-
 անս պահպանեց, «պահպան յառաջ» — երկու-
 իսմէն) ցտակութիւն սահմանելին» կը թարգմա-
 նէ։ Իսկ մեր թարգմանիչը եւս «εὐδοκμονία»
 թիւն, երկնակութիւն) բառին իմաստը շփոթել է
 եւ «բարեպաշտութիւն» գրելը։ — Ըստ նշանաւոր
 թարգմանիչին Սիմեոնացոց համար գրելը թէ
 Սիմեոն մը «կին մի լաւան անուանեալ չըլցուցա-
 ներ եւ իւրն անուն Սերիփոյ գտեր եւ յԱբիսն նկա-
 րել եւ պատիւն երկունքն ի պաշտմն»⁴ Այս շատ
 կոզման և հետաքրքրական կտորը կը մեկնուի։

¹ Հած. Էջ. 1։ Ինչպէս այս՝ նշանակաւ միւս կոչմանց
 մէջ՝ մեր թարգմանը հայ ընթերցողը կը գտնէր՝ առանց
 այսուհի ձեռագրաց աղանդաբարները նշանակելու։ զոր յե-
 տալ մի առ մի պիտի անշուք իրենց անշուք։

² Հմմտ. Միքայել. էջ 1 (Գ.) Այս կոչումը չ'ընդ-
 այն կարող է զոր վերը (թ. 10, էջ 295, 1.) յիշեցնել
 թէ միայն Ա ուրիշ, եւ Ե եւ երկուք չունին։

³ Եպիփանս կ'ըսէ. «Ζαφοὶς γὰρ περὶ τούτων τῶν
 τεσσάρων αἰρεσῶν οὐ Ἀποστόλος ἐπιμαρτυρῇ»· «Ὁ γὰρ
 Χριστὸς Ἰησοῦ οὐ Βάββαρος, οὐ Σκύνδης, οὐ Στῆλν,
 οὐκ Ἰουδαῖος, ἀλλὰ καινὴ καινότης. (Խառն արեւ Լաւորեալ
 փառն էր. չ'ընթանանքս աւ հաւատարմութիւն թէ քրիստոս
 Յիսուս չ'առաջարկէ և եւ ոչ անկէ անշուք, ոչ չ'երանաւ եւ
 ոչ հրեայ, այլ նոր արարած) Այս վերին «այլ նոր ար-
 արած» չէ թարգմանած հայն, այլ փոխել է «այլ ամենայն
 ի քրիստոս» ինչպէս իրեն ծանօթ էր։

⁴ Հած. Ը. 3։ Միւս կողմէ, որ հոս ալ ձեռք առնու-
 հատ թարգմանուած է, ինչպէս յիշելիք։ 880 վեր 882։

⁵ Հած. Ի. 3։ 880 Petav. II, 139 B. — Գայանի
 է ուրեմն որ հոս հայր Եփ նման ընթերցող «աներ անշուք»
 փառն էր այս միայն քոչոցն՝ Էլենցի կ'ըսէ, որպէս հայր կոչու-
 Յէլենցի շփոթեց շփոթեց, միւս Ա. քոչոցն ոնոյատի
 Էլենցի կը գրէ, որպէս պարզ շփոթութիւն մը չէր կոչու-
 ածարի։

Եթէ դիտենք յոյն բնագիրը, որ է Εἰκόνα δὲ
 εἰαυτοῦ καὶ τῆς οὐν αὐτῷ πόρονος Ἐλένης,
 ὡσεὶ Ἰδὸς καὶ Ἀθηνᾶς παροσίδου τοῖς εἰαυτοῦ
 μαθηταῖς εἰς προσάναγνιν, այսինքն՝ «զՊատկեր
 իւր եւ զպատկերն որ ընդ իւր գէշեմնեց» իրեն։ Գիտն-
 ք և Աբիսնայ այս իւր ցոյց աշխիւրտաց յերկրորդակ-
 ութիւն»¹ Ուրեմն մեկնութիւնն այս և որ «Լուսն»
 կոչվ անհաւատալի անուոր ծագած է անիկց՝ որ
 թարգմանիչը էջն քոչոցն՝ Էլենցի (պոռնիկ Լա-
 դիւնայ) կարգացեր և քոչոցն Տελένη (պոռնիկ Լա-
 դիւն)։ Իսկ «Սթէն» սխալ թարգմանութիւն է
 'Αθηνᾶ (Աթինա քիցուհին) շփոթելով 'Αθῆναι
 (Աթէնք) անուան հետ. վերջուպէս «Սթէն»
 թարգմանութիւն է «Գիտ» իցն անուան. — եւ
 այսպէս ծագած է վերջիւրեւ նորանշան նշանաւոր-
 ութիւնը։ — Գրաբով արաբիկն նկատմամբ կ'ը-
 սուի թէ «Մարտոս այս փոխադրուից էր Նորդրա-
 ւի»² ևս անիյայնքն է անարմարութիւն, եւ ըստ
 յունիկն կողմի ըլլալ «ստորադասից էր Նորդրաւի»³
 (AB: Κολορβάδου συμφοιτητής.) — առաջ թարգ-
 մանիչը սյմփօլտիցէ (ուստիւսիկից) բառին տեղ
 շփոթեց իւր կարգացեր և սյմփօլտիցէ (փառնա-
 կից) — Կայմանայ համար կ'ըսուի թէ «չկայն
 փառնաւորն»։ Բռնաւոր զորութիւն անկէ ան-
 նմ»⁴ Հոս «բռնաւոր» անիյայնք և նի. թիւան
 թարգմանութիւն և յունարէն լաչուր (ուսեղ
 և) բառին՝ փոխանակ «բռնաւոր զորութիւն...»
 ինչպէս կը տեսնենք համեմատելով բնագիրը։ —
 Պեպուսացիք, կ'ըսէ եպիփանս, կ'ուստցանեն թէ
 «Տիպէ [պրիստիկայ] կամ Պրիստիկայ յոյցեալ
 ծնալ Քրիստոս»⁵ Պրիստիկայ, Այս բարբարիս
 անհիշեթիւ խօսքը շփոթութիւնն մըն է. վստն զի
 եպիփանս կ'ըսէ Պրիստիկայ համար այսպէս՝ Καὶ
 δὴ τῇ Κωνσταντίνῃ, ἣ καὶ Πριουκίλλῃ Χριστὸν ἔ-
 χεῖς ἐν Πιπουλῇ ἀποκεκαλύφθαι ἐν ἰδῆα ἀ-
 ληθείας μυθολογοῦσι, այսինքն՝ «Եւ առապիւր-
 րանեն (Պրիստիկայի) եթէ քրիստոս Ելմարա-
 րեամբ յայտնեալ (ցուցեալ) իցէ զանն երբեմն
 (կոչն) Պրիստիկայ կամ Պրիստիկայ, Եթէ է
 համեմատեց զայս եւ հայ թարգմանութիւնը՝ կը
 դռնեց անհուն տարբերութիւն, եւ ի մասնաւորի
 հայն՝ «Տիպէ» անունն անուանեց իւր մնալ։ Սակայն
 քննելով կը տեսնենք, որ «Տիպէ» անիմաստ ընդ-
 րիստիկութիւն է (քա) ծի թի յոյն մանիկոն, իսկ
 «ծնալ զքրիստոս» յառաջ եկած է յունիկ «յայտ-
 նել զանն» բառովն։ — Մանիկեցիք, կ'ըսէ, «Բ.
 էրեմիսնիստ անուն» շար և բարբ. (Հած. ԿԳ. 5
 = Petav. II, p. 146, II.) Հոս եպիփանս կը գրէ
 Ἀρχὰς δύο εἰστρογόμενοι, παντράν τε καὶ Ἀ-
 γαθὴν, այսինքն՝ «Երկուս իշխանս մանիկոն» շար
 եւ բարբ.։ Յայնպէս և ուրեմն որ հայը ձորի բառին
 երկին նշանակութիւնը (1. «իշխ» 2. իշխանա-
 իւն) հոս շփոթել է։ — Հագեմարտից ուսումը կը
 սահմանուի թէ «Ոչ անուն փառ (չկոչում) յա-
 տուածութեանն անպառաքելու, այլ ըստ Նորհայ
 յոյնա-լուսն անեղծեալ»⁶ միւսինքն շատ եպիփա-
 նս

¹ Հած. ԼԲ. 4. (Ա.) 880 Petav. II, 141 C.
² Հած. ԼԳ. 2. (ԼԵ.) 880 Petav. II, p. 142 V
 λέγοντες αὐτὸν ἵσχυροτέρας δύναμεις.
³ Հած. ԽԵ. 10. (ԽԳ.) 880 Petav. II 144 III.
⁴ Հած. ԽԶ. 3. (ՀԱ.) 880 Petav. II, p. 148 V.

